

HOOFSTUK 5

SLOTSOM

5.1 INLEIDING

Uit die studie blyk dat 'n teksimmanente studie 'n voorwaarde is vir die ondersoek na die kommunikasie tussen teks en leser omdat die teks meer bepalend in die proses is as die leser. Grové (Grobler, 1988:38) beweer dat in die oorbeklemtoning van die leser se skeppende rol tydens die lees van 'n teks, die mens agter die boek met die mens voor die boek vervang word, sodat daar uiteindelik 'n situasie mag ontstaan waar ons met die mens sonder die boek sit.

Hy is dit wel eens met die literatuurwetenskaplikes dat die teks die primêre plek in die literêre besinning inneem en dat die teks self bepaal hoe hy gelees wil word. Hy glo nog dat "close reading" van belang is want hy beskou die lewende literatuur van primêre betekenis en die finale toets, terwyl literêre besinning en teorie op sy beste 'n sekondêre, dienende rol speel en nooit 'n voorskriftelike funksie kan hê nie. Hierdie argument geld ook vir die roman.

Kraayeveld (1983:237) beklemtoon dat die resepsieteorie nie die tradisionele rigting volledig kan vervang nie, maar wel 'n belangrike ondersteuning vir die gebruiklike analise-praktyk kan wees, omdat die *teks* bepalend is in die kommunikasieproses. Die ondersoek van '*n Droë wit seisoen*' en *De aanslag* aan die hand van enkele resepsieteoretiese begrippe het Kraayeveld (1983:244) se stellings bevestig: "Wie uitsluitend oog heeft voor de lezerskant dreigt snel de literatuur te vergeten en slaat daarmee de verkeerde weg in. Het onderzoek naar de impliciete lezer, de sturingstegnieke beïnvloedingsmechanismen die in de literaire tekst verwerkt zijn, zou wel eens de belangrijkste verworvenheid van de receptietheorie blijken te zijn." Enkele resepsieteoretiese begrippe gebaseer op die resepsie-estetika (byvoorbeeld verwagtingshorizon) en die werkingsestetika (byvoorbeeld oop plekke, implisierte outeur) is vir die analise gebruik. Die teks dikteer hoe dit gelees moet word. Hoewel '*n Droë wit seisoen*' en *De aanslag* oppervlakkig beskou slegs goeie verkoopsyfers gemeen het, blyk daar nou na die analyses interessante ooreenkomsste en raakpunte te wees. (Vergelyk met probleemstelling onder 1.1.)

5.2 RAAKPUNTE IN DIE OEVRES VAN MULISCH EN BRINK

- Mulisch (Van Leeuwen, 1970:151) is 'n opstandige gees op soek na 'n nuwe punt van uitgang. Brink word allerwee (Kannemeyer, 1983:384 en Malan, 1986:19) as vernuwer en leiersfiguur van die Sestigers beskou.
- Ooreenkoms in optrede, skryfwyse en temas, sluit in dat beide polities uitgesproke is en dus kritiek ontlok wat gemik is op hul werke en hul karakter.
- In die sestigerjare gee Mulisch rekenskap van sosiale, politieke en kulturele veranderings, terwyl die temas in die sewentigerjare deur Brink aangespreek word.
- In Mulisch se oeuvre staan die seksuele en geweld in noue verband terwyl die seksuele en die religieuse in Brink se oeuvre sterk figureer.
- Die naoorlogse literatuur in Nederland is a- religieus maar vind aanklank by die jonger lesers. Gevolglik is die rol van die lewensbeskoulike kritici nie beduidend nie omdat hulle nie aansluiting vind by die moderne literatuur nie (Anbeek, 1988:68). Die kritici in Suid-Afrika het sedert die verskyning van *Lobola vir die lewe* (1962) tot die verskyning van die betrokke romans vanaf 1973 met *Kennis van die aand*, dikwels nie aansluiting by dié moderne literatuur nie. Brink is een van die gewildste skrywers in Suidelike Afrika (Malan, 1986:12) en tog bly werklike letterkundige bekronings agterwee.
- Beide skrywers toon 'n vermenging van *fiction* en *faction* (veral in Brink se werk na 1973 en Mulisch veral in *Het stenen bruidsbed* en *De aanslag*) wat aan die werke 'n groter outentisiteit gee ten opsigte van die "werklikheid" soos verbeeld in die werke en ervaar deur die lesers.

Beide romans wend op vernuftige wyse die referensiële verhaalniveau aan. Die historiese werklikheid en die wyse waarop dit binne die teks verwerk word, lei tot 'n verbinding met die "werklikheid" en wek spanning by die leser.

- 'n Aspek wat waarskynlik tot die hoë verkoopsyfers bydra, is die spannende verhaallyn wat in beide romans is, wat onderskeidelik betrekking het op die stryd van Ben (in *'n Droë wit seisoen*) wat dit as sy verantwoordelikheid beskou om die stryd aan te knoop teen geweld wat inherent aan die apartheidssisteem is en die onthulling van die gebeure wat aanleiding gegee het tot die aanslag wat Anton (in *De aanslag*) se

hele lewe beïnvloed het. In *De aanslag* gaan dit ook oor skuld; wie skuldig is, word 'n komplekse vraag waarop 'n klinkklare antwoord nie gegee kan word nie.

- By 'n herlees is daar vir beide romans 'n groter bewondering. Dit gaan nie net om lees om die ontknoping te ervaar nie (hoewel dit 'n belangrike element veral vir die sekere tipe leser is). 'n Herlees laat die leser met bewondering vir die vernuftige wyse waarop die verhaalniveaus (gebeure, strukturele en betekenis-) gelaai is om die leser te lei tot die lê van verbande om die groter geheel te begryp.
- Die leser word aktief betrek om medekonstrueerder in die werking te wees. Anton (in *De aanslag*) neem nie standpunt in ten opsigte van die skuldvraag nie. Dit word aan die leser oorgelaat.

Ben en die verteller (in '*n Droë wit seisoen*') se doel is om alles wat gebeur het te vertel sodat niemand mag sê dat hulle nie geweet het nie – dit is dus 'n betrokke leser wat geëis word deur die teksaanduidings (sturingstegnieke). Die betrokkenheid van die oueurs wat onlosmaaklik deel is van die teks, blyk uit hulle standpunte wat aan die ingeligte leser bekend sal wees. In 'n onderhoud met Weck (1971:11) is Mulisch se standpunt ten opsigte van betrokkenheid: "En zolang in de wereld een onrechtvaardige toestand bestaat, moet je proberen een toestand van rechtvaardigheid in te stellen."

Brink se credo in dié verband (De Vries, 1972:9-10) toon ooreenkoms met dié van Mulisch: "Ek glo aan Camus se twee voorskrifte vir die skrywer: om altyd die waarheid te soek; en om nooit stil te bly as die waarheid beledig word nie."

Die leser kan volgens De Rover (1976:352) 'n teks ervaar as sou die oueur die boodskap aan hom rig of "als weliswaar niet aan hem gerichte maar toch voor hem betekenisvolle mededeling". Die hoë verkoopsyfer kan huis daarop dui dat die leserspubliek die "mededelings" in beide *De aanslag* en '*n Droë wit seisoen* as betekenisvol ervaar.

- In *De aanslag* gee die verteller reeds 'n vooruitskouing van Anton se lewe: "En begin de reis door zijn verdere leven, aan het eind waarvan het uit elkaar zal spatten als een zeepbel, waarna het zal zijn of het nooit gebeurd is," (p. 32). By Ben is 'n vrees dat huis dít sal gebeur. Hy laat sy dokumentasie na want: "Die enigste bevrediging wat nog moontlik is, is om te hoop dat dit nie doodloop saam met my nie" (p. 260). Hierdie lewenswaarhede vind aanklank by die leser en hy kan daarmee identifiseer.

- In beide se oeuvres kom figure van intense eensaamheid voor. In Mulisch se oeuvre figureer onder andere Strohalm, Akelei, Eichmann en Anton. In Brink se oeuvre is onder andere Josef, Adam Mantoor, Galant en Ben.
- In albei romans word geweldpleging in geen onsekere taal, uitgebeeld (byvoorbeeld *'n Droë wit seisoen* – p.28 en *De aanslag* – p.153).

5.3 GEVOLGTREKKING

Ten slotte bly die vraag of die hoë verkoopsyfer 'n aanduiding is dat dié romans van Brink en Mulisch as literêre tekste beskou kan word. (Vergelyk veral besprekings 3.6, 3.7, 3.8, 4.5, 4.6 en 4.7.)

In die studie is gepoog om aan te toon dat die leser se verwagtingshorison gegrond is op die genre (naamlik 'n roman in hierdie gevalle), die werklikheidsbeelding en die oeuvre van die betrokke skrywer.

Daar is onder 3.3, 3.4, 4.3 en 4.4 beredeneer dat die outeur se naam en die uitgewer 'n invloed op die leser se verwagting van die teks kan uitoefen. In die geval van Brink is gevind dat resepsies in die pers 'n sterk beïnvloedingsfaktor is, terwyl 'n kennis van Mulisch se oeuvre die ingeligte Afrikaanssprekende leser eerder sal lei. (Vergelyk bespreking onder 4.3 en 4.4.) Die voorwaarde van evaluering op bogenoemde grond is dat die leser hierdie werking moet toelaat. Indien die leser afwysend ingestel is, is geen resepsie moontlik nie; daarom is die tipe leser wat veronderstel word onder 2.3.3 bespreek. So 'n tipe leser sal dan verder kan evalueer as die werkingsestetika op 'n teks toegepas word.

Dié leser maak nie op eie insigte en oordele staat nie, maar sal die informasie wat nodig is om te evalueer uit die teks self kry. Die historiese periodes byvoorbeeld soos gebeeld in *'n Droë wit seisoen* en *De aanslag* gee die leser die geleentheid om wel die visies van Eben, Anton en die vertellers in beide tekste te toets omdat dié periodes kontroleerbare faktore is.

Onder 5.1 is daarop gewys dat 'n teksanalise 'n vereiste vir evaluering is, maar dan in die kommunikasieproses geplaas. Deur die sturingstegnieke in die teks organiseer die implisiële outeur die leser sodanig dat die leser optimaal kan interpreteer. Onder 3.6, 3.7, 4.5 en 4.6 is die procédé's bespreek en is aangetoon op hoeveel niveaus die teks wel geïnter-

preteer kan word. Daar is ook eksplisiet aangedui onder 3.8 en 4.7 dat beide tekste tot 'n verdere verdieping en 'n nog uitgebreider analise kan lei.

Dit is moontlik om in '*n Droë wit seisoen* na aanleiding van Brink se geskrifte (byvoorbeeld *Writing in a state of siege* en *Literatuur in die strydperk*) die kundige manipulering van die leser deur die vertelinstansie na te gaan. Dit sou die verweefdheid van die teks kon beklemtoon. 'n Herlees van die teks is dus telkens 'n nuwe ervaring omdat daar soveel attribute in die teks self is wat bewondering afdwing. Op grond van hierdie beredenerings word '*n Droë wit seisoen* as literatuur ervaar. (Vergelyk met 3.8.)

'n Tipiese karakteristiek wat glad nie eers bespreek is nie en wat tot 'n studie op sigself kan lei, is in hoeverre die maniëristiese trekke in Mulisch se *De aanslag* neerslag vind. Volgens Meeuse (1987:41) ervaar die maniëristiese kunstenaar nie die wêreld as 'n harmoniese, transparante geheel nie, maar eerder as 'n duister en kwellende raaisel. Kuns word dus nie net as 'n weerspieëeling van die werklikheid gesien nie, maar as 'n middel om die raaisel te deurgrond. "De maniërist is een intellectueel en een schepper, die op een symbolische en systematische manier met de middelen der verbeelding zoekt naar zijn oplossing van het raadsel." Daar is wel onder 4.6.3 en 4.6.4 aandag gegee aan simboliek, die mite en die mitiese formule, maar dié sturingstegniek kan nie binne die bestek van hierdie studie uitgediep word nie. Die bespreking het wel 'n aanduiding gegee van die opwindende insigte wat die intellektuele leser nog kan verwerf by 'n herlees. Mulisch is "enerzijds gevoelig voor en gepassioneerd door het enigmatische karakter van een werkelijkheid die hem fascineert en beangstigt, maar wenst anderzijds zijn emotionele betrokkenheid meester te worden in de vorm, d.w.z. door koele scherpzinnigheid en bewuste, intellectuele arbeid" (Meeuse, 1987:41). Onder 4.5 is aangetoon hoe verbluffend intellektueel die vorm van *De aanslag* gekonsipieer is. Onder 4.7 is daarop gewys dat *De aanslag* op vele niveaus gelees en geïnterpreteer kan word. Dit is egter slegs die ingeligte leser wat besef dat by die lees van Mulisch se oeuvre hy gedurig ook gekonfronteer word deur buiteliterêre tradisies soos die alchemie en die hermetiek.

Mulisch (De Rover, 1976:363) verbind aan die verskillende interpretatiewe moontlikhede van 'n literêre teks 'n evaluatiewe aspek. Hy beredeneer dat omdat daar 'n duisend verskillende interpretatiewe moontlikhede oor *Divinia Commedia* bestaan, dit nie dui op een korrekte en negehonderd nege en negentig foutiewe interpretasies nie. Dit dui juis daarop dat *Divinia Commedia* 'n meesterwerk is. "Een literair werk is geen mededeling van de schrijver, een literair werk deelt zichzelf mee. En die 'zelfmededeling' is voor iedereen anders, want zij is niet met zichzelf identiek ... Zij bevindt zich niet in de wereld

der stenen, maar in die van de VRIJHEID — net als die lezer. Zij is zelf bijna een mens” (Donner, 1971:21).

Beide romans is realistiese tekste wat bo die plek- en tydgebondenheid uitsyng. In die geval van ’n *Droë wit seisoen* deur die sterk boodskap teen oorheersing en in *De aanslag* deur die simboliese geladenheid en ook deur die konfrontasie met die eksistensiële vraag oor skuld en onskuld. Boweal is dit egter tekste wat ontroer deur diep menslike tragiek. Die vertellers in beide romans probeer nie kitsoplossings gee nie maar laat die leser met gewetensvrae sodat dit in albei romans ’n *aanslag* word op geestelike passiwiteit en onverskilligheid.

Ten spyte van die beredenerings wat deurgaans in die studie probeer aantoon het dat hierdie twee tekste as literatuur beskou word, bly daar, in die woorde van De Rover (1980:16) “een diepe kloof bestaan tussen fervente voor- en fervente tegenstanders. (Dit geld vir Mulisch maar ook vir Brink — SMC.) Ooit mengde Mulisch zichzelf in die strijd: ‘vele kritici moeten in het water geworpen worden.’”

Hierdie metode van teksanalise bewys dat ’n teks met literêre kwaliteite met vrug herlees kan word. By ’n tweede en ’n derde lees word telkens ’n nuwe dimensie ontdek deur die werklik betrokke ingeligte leser en dit kan as ’n onomstootbare bewys dien dat die tekste as literatuur geklassifiseer word. Saam met Barthes (1976:6) kan die leser konkludeer dat die tekste geskryf is om die leser te verlei.

ABSTRACT

AN ANALYSIS OF AN AFRIKAANS AND A DUTCH NOVEL BY MEANS OF SELECTED RECEPTION- THEORETICAL CONCEPTS

The high sales figures of '*n Droë wit seisoen* (Brink, 1979) and *De aanslag* (Mulisch, 1982) indicate that these novels were extremely well received by the reading public. High sales figures are, however, no guarantee that these novels can be regarded as literary texts. An analysis of both texts by means of certain reception-theoretical concepts may contribute to such a literary evaluation being possible.

Concepts from both reception aesthetics and the so-called *Wirkungs Asthetik* are used. The reception aesthetics concept of the actual reader and his empirical contributions, i.e. reviews, letters in newspapers and journals are focused on because these can contribute to the formation of a horizon of expectations. The reader's knowledge of the genre to which the text belongs, the writer's oeuvre and his view of reality are discussed in sections 2.2.1, 3.3 and 4.3.

Wirkungs Asthetik (an aesthetics of reception activity) provides the concepts of implicit author, implicit reader and lacunae, which are used to analyse the texts in order to evaluate whether or not the text can lead the reader to relate the elements with one another and, in so doing, come to a certain understanding. (These concepts are dealt with in sections 2.3, 3.3.3.2, 3.3.3.3 and 4.5.2.)

While *Wirkungs Astethik* does not make use of the actual reader, it does not mean that it is only a hermeneutical investigation. A change in emphasis has taken place, viz. the diverse potential of meaning is now investigated by an informed reader (discussed in section 2.3.3).

The analysis of a text as is done in this study, can briefly be summarised as follows:

- the experience of the reader based merely on the level of events in the novel (2.6, 3.2 and 4.2);
- an expectation with regard to the text which is either confirmed or refuted (2.2, 3.3 and 4.3);
- an analysis of the structural narrative level by means of techniques which include the notion of perspective and tension among others;
- an interpretation of the level of meaning on the basis of a stimulus provided by the structural level, i.e. an interpretation of symbolism and myth (2.8, 3.7 and 4.6).

If the text continues to reveal new dimensions of meaning for the same reader on subsequent readings, one can then conclude that the novel can be regarded as having literary quality. It is concluded that a text-immanent study is a prerequisite for communication between text and reader.

It was found, however, that the horizon of expectations created by reviews played an important role in the reception of Brink's '*n Droë wit seisoen*' (discussed in 3.3). The reader's horizon of expectations with regards to Mulisch's *De aanslag* is based on the reader's knowledge of his oeuvre (discussed in 4.3).

In the concluding section of the argument certain interesting parallels between die oeuvres of Brink and Mulisch are noted. For example, both are innovators, politically outspoken, committed and both use a mixture of fiction and facton (See 5.2).

Both novels are realistic texts which transcend the level of setting and time: in the case of '*n Droë wit seisoen*' this is achieved through the strong message against domination while, in the case of *De aanslag*, this is done by the loaded symbolic dimensions and references and by the existential question of guilt versus innocence. Above all, it is the human tragedy which grips the reader's attention. The narrators in both novels do not attempt to provide instant solutions but leave the reader with certain moral questions which, in turn, become an attack on passivity and indifference.

In conclusion it has been found that the sales figures provide an indication that these texts are experienced as having literary qualities because of the new dimensions openend to the informed reader on subsequent readings.

BIBLIOGRAFIE

- ANBEEK, T. 1978. Receptie-esthetika en receptie-geschiedenis: enkele problemen. (*In Segers, R.T. red. Receptie-esthetika: grondslagen, theorie en toepassing.* Amsterdam : Huis aan de drie grachten. p.75-84.)
- ANBEEK, T. & GOEDGEBOURE, J. 1988. Het literaire leven in de twintigste eeuw. Leiden : Nijhoff. 103p.
- ANON. 1975. 'n Verfyning - maar met ou swakhede. *Rapport*: 13, Des. 14.
- ANON. 1979a. Afrikaans writers say unban black authors. *Rand Daily Mail*: 4, Nov. 19.
- ANON. 1979b. Banned book here is a hit overseas. *The Star*: 10, Nov. 9.
- ANON. 1979c. Brink se jongste roman. *Beeld*, 5: 6, Sept. 7.
- ANON. 1979d. Brink to return soon despite police action. *Daily Dispatch*: 3, Sept. 19.
- ANON. 1979e. Brink's unbanned novel. *The Cape Times*: 8, Nov. 28.
- ANON. 1979f. Brink-boek verby sensors . . . met 'n skuins klap. *Beeld*, 6: 1, Nov. 15.
- ANON. 1979g. British boost for new Brink book. *The Daily News*: 1, Sept. 14.
- ANON. 1979h. The censorial society. *The Cape Times*: 10, Nov. 16.
- ANON. 1979i. G'n vendetta teen Brink. *Die Vaderland*, 75: 3, Sept. 17.

ANON. 1979j. Kan boemerang, sê Brink. *Beeld*, 5: 11, Sept. 17.

ANON. 1979k. Off with his head. *The Cape Times*: 10, Oct. 4

ANON. 1979l. PCB passes, but slates 'malicious' Brink novel. *The Star*: 11, Nov. 15.

ANON. 1979m. Policing literature. *The Argus*: 18, Sept. 18.

ANON. 1979n. Sensuur - die sterfte van ons letterkunde. *Hoofstad*, 11: 30, Sept. 30.

ANON. 1979o. Sensuurstelsel ondoeltreffend en wisselvallig: skrywers en kundiges kap sensors. *Beeld*, 6: 3, Nov. 16.

ANON. 1979p. Stifling censors. *Rand Daily Mail*: 1, Sept. 15.

ANON. 1979q. Verbod op Brink-roman opgehef: *Droë wit seisoen einde van droogte?* *Die Vaderland*, 60: 2, Nov. 15.

ANON. 1979r. Verbod staaf boek, sê André Brink. *Die Burger*, 65: 9, Sept. 16.

ANON. 1979s. Verbod was onnodig - Brink. *Die Oosterlig*, 43: 11, Nov. 15.

ANON. 1979t. Wet oor Polisie "bedreig" Brink. *Die Transvaler*: 1, Sept. 15.

ANON. 1979u. What reviewers say. *The Star*: 10, Sept. 28.

ANON. 1979v. Witness viewpoint: unbanned. *The Natal witness*, 134: 12, Nov. 16.

ANON. 1980a. André Brink ontvang Médicis-prys. *Beeld*: 13, Nov. 15.

ANON. 1980b. André Brink wen gesogte oorsese letterkundeprys. *Die Burger*, 66: 2, Nov. 25.

ANON. 1980c. Brink gee skewe beeld van SA, sê ambassade. *Beeld*: 11, Jun. 16.

ANON. 1980d. Brink oordeel saam. *Rapport*:13, Febr. 3.

ANON. 1980e. Brink's "Season" sells fast. *Rand Daily Mail*: 4, Jun. 10.

ANON. 1980f. More enlightened. *The Argus*: 24, March. 25.

ANON. 1980g. Unbanning books. *The Cape Times*: 10, March. 25.

ANON. 1982. Wie is schuldig: de bezetter, de verzetsman, de handlanger of de toeschouwer? *Hervormd Nederland*: 12, Okt. 16.

ANON. 1985. Dienstplig. *Beeld*: 14, Aug. 20.

ANON. 1989. Police cough up R3,5m to cover "injuries bill." *Sunday Times*: 9, Febr. 19.

BARNARD, C. 1980. Bespiegelinge oor Hertzogprys: 'n Droë wit seisoen vir Afrikaanse boek. *Burger*: 11, Febr. 14.

BARNARD, C. 1985. Oor blindes, dowes en een-oë. (*In* Malan, C. en Smit, B. red. Skrywer en gemeenskap. Pretoria : HAUM Literêr. p.22-24.)

BARTHES, R. 1976. The pleasure of the text. Thetford, Norfold: Lowe & Brydone. 67p.

BISSCHOFF, A.M. 1984. Distinctiewe kenmerke van die literêre blitsverkoper met besondere verwysing na enkele Nederlandse romans wat sedert 1970 verskyn het. Potchefstroom. 582p. (Proefskrif (D.Litt.) - PU vir CHO.)

BOEKKOOI, P. 1989. Groot roman ontwyk ons. *Insig*: 37-38, Nov.

BOOMSMA, G. 1982. De toekomst van gisteren. *De Waarheid*: 9, Okt. 5.

BOOTH, W.C. 1968. The rhetoric of fiction. 8 th ed. Chicago : University of Chicago Press. 455p.

- BOR, E. 1974. "Mulisch" meerduidigheid in *Het stenen bruidsbed*. *Spektator*, 4(1/2):112-127, Okt./Nov.
- BREHL, T. 1979. Brink beskryf die lewe. *Die Volksblad*, 75: 18, Sept. 20.
- BRINK, A.P. 1958a. Die gebondenes. Johannesburg : Afrikaanse Pers Boekhandel. 258p.
- BRINK, A.P. 1958b. Meul teen die hang. Kaapstad : Tafelberg. 80p.
- BRINK, A.P. 1960. Eindeloze weë. Kaapstad : Tafelberg. 211p.
- BRINK, A.P. 1962. Lobola vir die lewe. Kaapstad : Human en Rousseau. 191p.
- BRINK, A.P. 1963. Die ambassadeur. Kaapstad : Human en Rousseau. 251p.
- BRINK, A.P. 1964. Oor religie en seks. *Standpunkte*, 18(2):33-40, Des.
- BRINK, A.P. 1965. Orgie. Kaapstad : Malherbe. 106p.
- BRINK, A.P. 1967a. Aspekte van die nuwe prosa. Pretoria : Academica. 147p.
- BRINK, A.P. 1967b. Miskien nooit. Kaapstad : Human en Rousseau. 176p.
- BRINK, A.P. 1968. Tussen sestig en sewentig. *Kol*, 1(1):2-5, Aug.
- BRINK, A.P. 1970. The social function of the writer. *Concept*, 2:9-15, Jul.
- BRINK, A.P. 1973. Kennis van die aand. Kaapstad : Human & Rousseau. 408p.
- BRINK, A.P. 1975. 'n Oomblik in die wind. Johannesburg: Taurus. 159p.
- BRINK, A.P. 1978. Gerugte van reën. Kaapstad : Human & Rousseau. 310p.

BRINK, A.P. 1982a. 'n Droë wit seisoen. 5de uitg. Johannesburg : Taurus. 261p.

BRINK, A.P. 1982b. Houd-den-bek. Pretoria : Taurus. 419p.

BRINK, A.P. 1983. Writing in a state of siege: essays on politics and literature. New York : Summit books. 256p.

BRINK, A.P. 1984. Die muur van die pes. Kaapstad : Human en Rousseau. 257p.

BRINK, A.P. 1985a. Literatuur in die strydperk. Kaapstad : Human & Rousseau. 165p.

BRINK, A.P. 1985b. Waarom literatuur? Kaapstad : Human & Rousseau. 166p.

BRINK, A.P. 1986. 'n Literêre noodtoestand. *Standpunte*, 39(4):2-3, Aug.

BRINK, A.P. 1987. Vertelkunde: 'n inleiding tot die lees van verhalende tekste. Pretoria : Academica. 174p.

BROUWERS, J. red. 1976. Harry Mulisch: informatie over leven en werk van Harry Mulisch. Brussel : Manteau. 64p. (Profielreeks.)

BRUWER, J. 1979. Brink takel in *Seisoen* polisie af. *Rapport*, 9(44):7, Sept. 30.

BRUWER, J. 1980. Wat het Brink oorsee gesê? *Rapport*: 22-23, Jul. 27.

BRUWER, M.M. 1984. Literêre vergestalting en resepsie van die vrouepersonasies in die betrokke romans van André P. Brink. (Verhandeling (MA) - PU vir CHO.)

BRYNARD, K. 1984. Steve Biko spook nog op ons gewete. *Vaderland*: 11, Febr. 9.

BUURSINK, M., HUPPERETZ, K., LICHER, E., DE ROO, K. & SCHÖNAU, W. 1978. De wetenschap van het lezen. Assen : Van Gorcum. 229p.

CAMUS, A. 1961. The myth of Sisyphus. 2nd ed. London : Hamilton. 169p.

CAMUS, A. 1976. The outsider. 22nd ed. Harmondsworth : Penguin. 120p.

CAMUS, A. 1984. The rebel. 15th ed. Harmondsworth : Penguin. 270p.

CIRLOT, J.E. 1977. A dictionary of symbols. 2nd ed. London : Routledge & Paul. 419p.

CLOETE, T.T. 1979. Kern van Brink se *Droë wit seisoen* goed. *Rapport*, 10(1):15, Des. 2.

CLOETE, T.T. red. 1980. Die Afrikaanse literatuur sedert sestig. Goodwood: Nasou. 584p.

CLOETE, T.T. red. 1985. Gids by die literatuurstudie. Pretoria : HAUM. 260p.
(Gidsreeks, nr. 1.)

CORNETS DE GROOT, R.A. 1967. De zevensprong. Amsterdam : De Bezige Bij. 213p.

CORNETS DE GROOT, R.A. 1971. Contraterrein. Rotterdam : Nijgh & Van Ditmar. 160p.

CORNETS DE GROOT, R.A. 1980. Op zoek naar het midden. (*In* Van Faassen, S.A.J., red. Was ik er ooit eerder? 's-Gravenhage : Uitgewerij BzzTôH. p.201-226.)

DEGENAAR, J.J. 1966. Die wêreld van Albert Camus. Johannesburg : Afrikaanse Pers Boekhandel. p.81.

DE JONG, M. 1983a. Die blootgestelde leser: Wolfgang Iser se model van die interaksie tussen teks en leser. *Standpunte*, 36(2):47-64. Apr.

DE JONG, M. 1983b. 'n Kritiese beskouing van die standverskille tussen teks en leser, veral by literatuuronderrig. (*In* Malan, C. red. Letterkunde en leser. Durban : Butterworth. p.43-56.)

DE JONGH, G. 1982. Oor verbode boeke en geloofwaardigheid. *Die Burger*: 13, Apr. 22.

DEKKER, G. 1966. Afrikaanse literatuurgeskiedenis. 12de uitg. Kaapstad : Nasou. 485p.

DE KOCK, L. 1979. G'n wraakveldtog, sê Le Grange: raaillery oor verbod op Brink-boek. *Beeld*, 6: 5, Sept. 18.

DE LEY, G. 1976. Vergrote raadsels. Brugge : Uitgeverij Orion. 95p.

DELLEUSE, M. 1978. Omrent *Het stenen bruidsbed* van Harry Mulisch. Brussel : Manteau. 51p.

DE MOOR, W. 1982. De aanslag: hoe Harry Mulisch de waarheid weet te verhullen. *De Tijd*: 9, Okt. 29.

DEN BOEF, A.J. 1982. Mulisch onderhoudend. *De Volksrant*: 11, Okt. 1.

DE ROVER, F.C. 1975. De boodschap van de vent achter de vorm. *Spektator*, 4(4/5):249-268, Okt.Nov.

DE ROVER, F.C. 1976. *Twee vrouwen* over tijd: een receptie-esthetische analyse van H. Mulisch' *Twee vrouwen*. *De Gids*, 139(5/6):352-364.

DE ROVER, F.C. 1978. De aanval op de lezer: over Louis Ferron, *De keisnijder van Fichtenwald* (In Segers, R.T. red. Receptie-esthetika: grondslagen, theorie en toepassing. Amsterdam : Huis aan de drie grachten. p.169-182.)

DE ROVER, F.C. 1980. Harry Mulisch. (In Kritisch lexicon van de Nederlandstalige literatuur na 1945. Brussel : Samsom. p. 1-16.) Mei.

DE ROVER, F.C. 1985. Over *De aanslag* van Harry Mulisch. Amsterdam : De Arbeiderspers. 162p.

DE VRIEND, G. 1978. Wolfgang Iser: fiktionele teksten en open plekken. (In Segers, R.T. red. Receptie-esthetika: grondslagen, theorie en toepassing. Amsterdam : Huis aan de drie grachten. p.37-48.)

DE VRIES, A. 1972. André P. Brink in gesprek met Abraham de Vries. (*In Gesprekke met skrywers*. dl. 2. Kaapstad : Tafelberg. p1-26.)

DE VRIES, A.D. 1984. Dictionary of symbols and imagery. 3rd ed. Amsterdam : North Holland. 515p.

DE VRIES, T. 1985. Het meisje met het rode haar. 13de uitg. Amsterdam : Querido's Uitgeverij. 440p.

DONNER, J.H. 1971. Mulisch, naar ik veronderstel. Amsterdam : De Bezige Bij. 192p.

DONNER, J.H. 1975. Jacht op de inktvis. Amsterdam : De arbeiderspers. 95p.

DONNER, J.H. 1979. Van Mulisch' *Oude lucht*, een droomanalyse. 's-Gravenhage : Uitgeverij BzzTôH. 64p.

DONNER, J.H. 1983. Een brief. *NRC Handelsblad*: 9, Okt. 12.

DU PLOOY, H. 1986. Verhaalteorie in die twintigste eeu. Durban : Butterworth. 392p.

DUTTING, H. *red.* 1982. Over Harry Mulisch, kritisch nabeeld. Baarn : Ambo. 392p.

ECO, U. 1983. The role of the reader. 2nd ed. Bloomington : Indiana University Press. 273p.

ENGELBRECHT, T. 1980. Rassesake en polemieke. *Die Volksblad*, 70:4, Sept. 20.

ESTERHUYSE, F. 1979a. Banned book here is a hit overseas. *Star*: 10, Nov. 9.

ESTERHUYSE, F. 1979b. Rave reviews for banned Brink book. *Weekend Argus*, 3, Oct. 6.

FENS, K. 1976. Getijdenboek. (*In Brouwers, J. red.* Harry Mulisch. Brussel : Manteau. p. 61-62.) (Profielreeks.)

FENS, K. & RAAT, G.F.H. 1986. De vaste namen: de reputasies van Mulisch, Reve, Hermans en Wolkers. (*In* Van Deel, T., Matsier, M. & Offermans, C. *reds.* Het literair klimaat 1970-1985. Amsterdam : De Bezige Bij. p.67-86.)

FERREIRA, J. 1985. Historiese fiksie/politieke roman: Houd-den-bek. *Standpunte*, 38(2):56-62, Apr.

FRERIKS, P. 1984. Gevecht tegen tulpenbollenvooroordeel. *Het Parool*: 12, April, 7.

FONTAINE, P.F.M. 1984. De bloedbruiloft: een beschouwing over De aanslag van Harry Mulisch. *Hollands Maandblad*: 15-20, Mrt.

FOSTER, E.M. 1963. Aspects of the novel. 6th ed. London : Edward Arnold Publishers. 160p.

FOULKES, A.P. 1975. The search for literary meaning. Liebefelt Bern : Lang Druck. 159p.

GEYER, A. 1980. Brink wins King award. *Rand Daily Mail*: 2, March. 24.

GOEDGEBUURE, J. 1982. Op zoek naar het andere verhaal. *Haagse Post*: 14, Okt. 9.

GOMPERTS, H.A. 1963. De schok der herkenning. Amsterdam : Van Oorschot. 185p.

GOMPERTS, H.A. 1982. Mythen en legenden van Harry Mulisch. (*In* Dütting, H. *red.* Over Harry Mulisch, kritisch nabebeld. Baarn : Ambo. p.19-49.)

GOOSEN, J. 1979. Brink se *Droë wit seisoen* 'n roman met besondere slaankrag . . . *Hoofstad*, 11:2, Nov. 17.

GRÄBE, I. 1983. Die Afrikaanse literêre kritiek vandag. *Standpunte*, 36(5):9-14, Okt.

GREEFF, S.W.J. 1979. Resensie van Brink-roman. *Die Volksblad*, 75:12, Okt. 31.

GREGOOR, N. 1965. In gesprek met Harry Mulisch. Amsterdam : De Bezige Bij. 135p.

GROBLER, H. 1979a. Brink se *Droë wit seisoen* 'n roman met besondere slaankrag. *Hoofstad*: 2, Nov. 17.

GROBLER, H. 1979b. *Droë wit seisoen* verhef tot "boekbom . . ." *Hoofstad*, 11: 12, Sept. 18.

GROBLER, H. 1989. A.P. Grové kap na jong skrywers, kritici. *Insig* :38-39, Jun.

GROTENBOER, D. 1982. Mulisch: ik heb de tijd weergegeven. *Algemeen Dagblad*: 7, Okt. 29.

GROVÉ, A.P. 1974. Die dokument agter die gedig. Pretoria : Academica. 40p. (Blokboeke, 18.)

GUÉRARD, A. 1970. Literature and society. New York : Cooper Square publishers. 451p.

GUIRAND, F. ed. 1972. New Larousse encyclopedia of mythology. 4th ed. London : Hamlyn. 500p.

HAASSE, H. 1984. De lezer moet een spoorzoeker zijn. *Nieuwe Rotterdamse courant*: 11, Jul. 3.

HAT
kyk
ODENDAL, F.F., red.

HEEMSKERK, L.M. 1983. De praktijk van de werkingsesthetica aan die hand van Herman Teirlinks "Zelfportret of het galgemaal". *Forum der letteren*, 24(1):24-36, Mrt.

HUGO, D.J. 1984. Woord en geweld by André Brink. *Standpunte*, 37(3):34-38, Jun.

ISER, W. 1976. The act of reading. London : Rutledge & Paul. 239p.

ISER, W. 1983. The implied reader. 3rd ed. Baltimore : John Hopkins University Press. 303p.

JOHL, R. 1979. Herkenbaarheid van die werklikheid opsigtelik gemanipuleer. *Volksblad*, 75: 3, Sept. 19.

JOHL, R. 1986. Kritiek in krisis: vryheid van die teks. Durban : Butterworth. 205p.

JOUBERT, E. 1980. Melk. Kaapstad : Tafelberg. 105p.

JOUBERT, E. 1988. Missionaris. Kaapstad : Tafelberg. 321p.

JOUBERT, M. 1989. Jong regisseur wil apartheid beveg. *Kalender: bylae tot Beeld*: 1, Sept. 22.

KALEIS, H. 1969. De vrome gemeente van links: Mulisch' dubbelzinnige verhouding tot de vernietiging, gevolgd door een portret van Harry als revolutionair. (*In Schrijvers binneste buite*. Amsterdam : Van Oorschot. p. 183-203.)

KANNEMEYER, J.C. 1983. Geskiedenis van die Afrikaanse literatuur II. Pretoria : Academica. 577p.

KOOYMAN, A. 1985. De alchemie en Mulisch' *Aanslag*. *De nieuwe taalgids*, 58(6):523-524, Nov.

KORS, T. 1976. Hannie Schaft: het levensverhaal van een vrouw in verzet tegen de nazi's. Amsterdam : Van Gennep. 205p.

KOTZE, H. 1989. Regering agter die skerms: burokrasie het hef in hande. *Insig*: 11-14, Mrt.

KRAAYEVELD, R. 1983. Literatuur en publiek. *Ons erfdeel*, 26(2):236-244, Mrt.-Apr.

KRITISCH LEXICON VAN DE NEDERLANDSTALIGE LITERATUUR NA 1945.
1980.

kyk

DE ROVER, F.C. 1980.

KUSTERS, W. 1984. De weeën, de zee, de ziel en de dood. *NRC Handelsblad*: 12, Mrt. 13.

LEGATT, H. 1979. Le Grange will read book before acting. *The Star*: 1, Sept. 17.

LE ROUX, E. 1981. Vervreemding tussen leser en skrywer. *Tydskrif vir letterkunde*, 19(2):3-6, Mei.

LETOIT, A. 1983. Ek, onself, die hele spul (die eerste literêre essay deur 'n proefbuisbaba ooit). *Tydskrif vir letterkunde*, 21(1):91-96, Febr.

LETOIT, A. 1989. Suidpunt-jazz. Pretoria : HAUM. 184p.

LINDENBERG, A. 1979a. Buiteland gaande oor Brink-boek. *Die Vaderland*, 60: 33, Okt. 25.

LINDENBERG, A. 1979b. *Droë wit seisoen* begin van 'n bloeityd. *Die Vaderland*, 60:33, Okt. 25.

LINDENBERG, E. red. 1973. Inleiding tot die Afrikaanse letterkunde. 4de uitg. Pretoria : Academica. 168p.

LINK, H. 1976. Rezeptionsforschung: eine Einführung in Methoden und Probleme. Stuttgart : Kohlhammer. 182p.

LOTMAN, J. 1977. The structure of the artistic text. Michigan : Brown University Press. 300p.

MAARTENS, M. 1987. Die inkvoël. Kaapstad : Tafelberg. 89p.

MALAN, C. red. 1983. Letterkunde en leser. Durban : Butterworth. 181p.
(SENSAL-publikasies, 4.)

MALAN, C. 1986. André P. Brink en ideologie: uit die *ivore toren* na die strydperk. *Standpunte*, 39(1):12-19, Febr.

MALAN, C. & SMIT, B. 1985. Skrywer en gemeenskap. Pretoria : HAUM. 230p.

MALAN, L.C. 1979. Is SA samelewing dan bo dit verhewe? *Beeld*, 5:8, Aug. 27.

MATHIJSEN, M. red. 1981. Harry Mulisch: de mythische formule: dertig gesprekken 1951-1981. Amsterdam : De Bezige Bij. 298p.

MEEUSE, P. 1982. Een systematische vergroting van het raadsel. (*In* Dütting, H. red. Over Harry Mulisch, kritisch nabeeld. Baarn : Ambo. p.290-316.)

MEEUSE, P. 1983. In gesprek met Harry Mulisch. *De Revisor*, 6:40-49, Aug.

MEEUSE, P. red. 1986. Harmonie als tegenspraak. Amsterdam : De Bezige Bij. 239p.

MEEUSE, P. 1987. De slang die in zijn staart bijt. Amsterdam : De Bezige Bij. 221p.

MEIJER, R.P. 1978. Literature of the low countries. Cheltenham : Stanley Thornes. 402p.

MERTENS, A. 1982. De charme van zorgvuldig geformuleerde raadsels. *De groene Amsterdammer*: 7, Okt. 27.

MILNE, R. 1982. Brink: dissident face a honed axe. *The Star*: 13, May. 24.

MOODIE, A. 1969. André P. Brink. (*In* Nienaber, P.J. red. Perspektief en profiel. 3de uitg. Johannesburg : Afrikaanse Pers Boekhandel. p.614-627.)

MOOIJ, J.J.A. 1981. Idee en verbeelding. Assen : Van Gorcum. 132p.

MULISCH, H. 1952. Archibald Strohalm. Amsterdam : De Bezige Bij. 240p.

MULISCH, H. 1954. De diamant. Amsterdam : De Bezige Bij. 183p.

MULISCH, H. 1956. Het zwarte licht. Amsterdam : De Bezige Bij. 114p.

MULISCH, H. 1961. Voer voor psychologen. Amsterdam : De Bezige Bij. 288p.

MULISCH, H. 1970a. Paralipomena Orphica. Amsterdam : De Bezige Bij. 128p.

- MULISCH, H. 1970b. De verteller of een idioticon voor zegel- bewaarders. Amsterdam : De Bezige Bij. 218p.
- MULISCH, H. 1971a. Chantage op het leven. Amsterdam : De Bezige Bij. 67p.
- MULISCH, H. 1971b. De verteller verteld. Amsterdam : De Bezige Bij. 167p.
- MULISCH, H. 1972. De toekomst van gisteren. Amsterdam : De Bezige Bij. 253p.
- MULISCH, H. 1973. Het seksuele bolwerk. Amsterdam : De Bezige Bij. 213p.
- MULISCH, H. 1974. Het stenen bruidsbed. Amsterdam : De Bezige Bij. 219p.
- MULISCH, H. 1975. Mijn getijdenboek. Amsterdam : Landshoff in samenwerking met De Bezige Bij. 117p.
- MULISCH, H. 1975. Twee vrouwen. Amsterdam : De Bezige Bij. 156p.
- MULISCH, H. 1977a. Het mirakel. Amsterdam : De Bezige Bij. 144p.
- MULISCH, H. 1977b. De versierde mens. Amsterdam : De Bezige Bij. 231p.
- MULISCH, H. 1982. De ~~Aanslag~~. Amsterdam : De Bezige Bij. 255p.
- MULISCH, H. 1983. De gezochte spiegel. Zutphen : Ad ten Bosch. 51p.
- MULISCH, H. 1984. Wij uiten wat wij voelen, niet wat past. (Voordracht, gehouden op 5 Mei 1984 in Wageningen, ter herdenking van de duitse capitulatie in 1945.) Amsterdam : De Bezige Bij. 17p.
- MULISCH, H. 1986. Aan het woord. Amsterdam : Tulp Zwolle. 96p.
- MÜLLER, H.C.T. 1979. "Verfynde bullebakery" ook by Brink. *Beeld*, 5:13, Sept. 11.

MULLER, M. 1984. Die eksistensialisme as grondliggend aan die Afrikaanse prosa sedert Sestig. *Klasgids*, 19(2):84-97, Mei.

NUIS, A. 1976. Vuurwerk van het meest spectaculaire soort. (*In* Brouwers, J. red. Harry Mulisch. Brussel : Manteau. p.33-36.) (Profielreeks.)

ODENDAL, F.F., red. 1981. Verklarende handwoordeboek van die Afrikaanse taal. Johannesburg : Perskor. 1378p.

OHLHOFF, H. 1984. Proloog, perlokusie, illokusie. (*In* Van Coller, H.P. & Van Jaarsveld, G.J. reds. Woorde as dade: taalhandelinge en letterkunde. Durban : Butterworth. p.61-73.)

OLIVIER, F. 1979. 'n Droë wit seisoen: die Afrikaner en gebeure in 1976. *Die Transvaler*: 7, Sept. 22.

OLIVIER, F. 1985. Betrokke letterkunde en André P. Brink. *Rapport*: 30, Aug. 25.

OLIVIER, G. 1980. Die Afrikaanse prosa van 1979: herinnering en hede. *Standpunte*, 33(5):23-27, Okt.

OLIVIER, G. 1983. Aantekeninge oor fiksie, waarheid en *Kennis van die aand*. *Stet*, 1(4):10-16, Aug.

OSSTYN, K. 1982. Nieuwe, sterke Mulisch. *De Standaard*: 11, Nov. 12.

OZYNSKI, J. 1979. Young writers urged to write to "reach out to the world!" *Rand Daily Mail*: 12, Sept. 19.

PLINIUS, C.S.C. 1969. Pliny: letters and panegyricus. With an English translation by Betty Radice. Vol. 1. Londen : Heinemann. 563p.

POTTINGER, B. 1979. Committed to the dictates of conscience. *Evening Post*: 7, Sept. 14.

POSNER, R. 1973. 'Linguistische poetik.' (*In* Althaus, H.P., Lexikon der germanistischen Linguistik. Thübingen : Niemeyer. p.513-522.)

PRESS, S. 1985. Brink as literêre wegwyser. *Beeld*: 12, Aug. 29.

PRINSLOO, T. & BRUWER, J. 1979. Verbode boek ondersoek: polisie kyk na André P. Brink. *Rapport*, 9(42):1, Sept. 16.

RABIE, J. 1979. Brink's unbanned novel. *The Cape Times*: 8, Nov. 28.

READERS' DIGEST GREAT ILLUSTRATED DICTIONARY. 1984. London : Reader's Digest Association. 1920p.

REICHERT, J. 1977. Making sense of literature. Chicago : The University of Chicago Press. 222p.

REINDERS, P.M. 1982. Met de rug naar de toekomst. *NRC Handelsblad*: 13, Okt. 1.

ROODT, P.H. 1982. Verteller-teks-leser: die driehoeksverhouding in *Jaarringe*. (*In* Malan, C. red. Letterkunde en lesers. Durban : Butterworth. p.125-135.)

ROOS, H. 1983. *Die swerfjare van Poppie Nongena*: tradisie en vernuwing in epiek en kritiek. (*In* Malan, C. red. Durban : Butterworth. p.138-147.)

ROOS, H. 1988. Perspektiewe op die Nederlandse prosa. (*In* Van der Elst, J., red. Momente in die Nederlandse letterkunde. Pretoria : Academica. p.319- 411.)

SCHAMPAERT, P. 1983. Segers, R.T.: het lezen van literatuur. *Spiegel der letteren*, 25(1):66- 71.

SCHMITZ-KÜLLER, H. 1977. Over *Het stenen bruidsbed* van H. Mulisch. Amsterdam : Wetenschappelijke uitgeverij. 84p.

SCHOLTZ, M. 1978. Die teken as teiken: opstelle oor beduidende Afrikaanse literatuur. Kaapstad : Tafelberg. 136p.

SCOTT, O. 1985. André P. Brink sal nie vir weermag veg nie. (spotprent) *Beeld*:14, Aug. 20.

- SEGERS, R.T. 1975. Literatuur-sociologie en literatuurpsychologie. *De Gids*: 138(10):734-745.
- SEGERS, R.T. 1978a. Studies in semiotics: the evaluation of literary texts. Lisse : Peter de Ridder. 234p.
- SEGERS, R.T., red. 1978b. Receptie-esthetika. Grondslagen, theorie en toepassing. Amsterdam : Huis aan de drie grachten. 202p.
- SEGERS, R.T. 1979. Recente ontwikkelingen in de receptie-esthetika. *Forum der letteren*, 20(1):21-41, Mrt.
- SEGERS, R.T. 1980. Het lezen van literatuur. Baarn : Ambo. 148p. (Basis-Boeken.)
- SENEKAL, J.H. 1983. Resepsie: 'n terreinverkenning. (*In* Malan, C. red. Letterkunde en lesers. Durban : Butterworth. p.1-42.)
- SENEKAL, J.H. 1986. Resepsie-implikasies vir die Afrikaanse leser van 'n Nederlandse teks. (Referaat gelewer op 30 Jan. 1986 tydens die vierde Neerlandistiekongres.) Pretoria. Bloemfontein : Sentrale Navorsingskomitee, UOVS. 23p.
- SENEKAL, J.H., red. 1988. Donker weerlig: literêre opstelle oor die werk van André P. Brink. Wynberg : Rustica. 301p.
- SEYFFERT, M.C.A. 1970. Die vrouekarakters in die "eksperimentele" verhalende prosa van André P. Brink. (Verhandeling (MA) - PU vir CHO.)
- SHIPLEY, J.T., red. 1972. Dictionary of world literature. 3rd ed. New Jersey : Adam. 452p.
- SLABBERT, C. 1988a. 'n Broeiende storm van links oor Brink. *Rapport*: 17, Jan. 10.
- SLABBERT, C. 1988b. Credo van 'n skrywer. *Rapport*: 17, Jan. 10.
- SMALL, A. 1985. Die skryfambag en apartheid. (*In* Malan, C. & Smit, B. reds. Skrywer en gemeenskap. Pretoria : HAUM. p.217-220.)

SMUTS, J.P. 1975. Karakterisering in die Afrikaanse roman. Kaapstad : HAUM. 191p.

SMUTS, J.P. 1979. Volgehoue heftigheid verswak nuwe roman. Brink se skrywerskap nou by kruispad. *Die Burger*, 65:10, Sept. 27.

STEENBERG, D.H. 1975. Sestigerproblematiek: wetenskaplike bydraes van die PU vir CHO. Potchefstroom : Pro Rege. 303p. (Reeks A: geesteswetenskappe, nr.20.)

STEENBERG, D.H., red. 1977. Rondom sestig: perspektiewe op die nuwer Afrikaanse prosa. Kaapstad : HAUM. 208p.

STEENBERG, D.H. 1985. Nuwe Afrikaanse prosa. Potchefstroom : PU vir CHO. 102p. (Dept. Sentrale Publikasies, 38/25.)

STREEK, B. 1979. André Brink-manship: an outstanding book even in translation. *Daily Dispatch*: 3, Sept. 7.

STEYN, I.F.W. 1988. Die Afrikaanse sensuurbestel en 'n Droë wit seisoen. (*In* Senekal, J. red. Donker weerlig: literêre opstelle oor die werk van André P. Brink. Wynberg : Rustica. p.261-289.)

TEIRLINCK, H. 1963. Ode aan mijn hand. Brussel : Manteau. 181p.

THOMPSON, G. 1979. Brinkmanship. *Pretoria News*: 25, Sept. 20.

THORNYCROFT, P. 1981. Brink book has reds raving, says Magnus. *Sunday Express*: 5, March. 22.

VAN BERGEN, J. 1968. Literaire esthetica. Antwerpen : De sikkell. 137p.

VAN BUUREN, M. 1982. De boekenpoeper: het groteske in literatuur. Assen : Van Gorcum. 108p.

VAN COLLER, H.P. 1983. Kommunikasie as manipulasie. (*In* Malan, C. red. Letterkunde en leser. Durban : Butterworth. p.113-120.)

VAN COLLER, H.P. & VAN RENSBURG, M.C.J. 1983. Appèlfunksies van literêre werke. (*In* Malan, C. *red.* Letterkunde en lesor. Durban : Butterworth. p.94-109.)

VAN COLLER, H.P. & VAN JAARSVELD, G.J. 1984. Woorde as dade: taalhandelinge en letterkunde. Durban : Butterworth. 143p.

VAN DEEL, T. 1982. Alles raakt alles in de wereld. *Trouw*: 7, Okt. 7.

VAN DEEL, T., MATSIER, N. & OFFERMANS, C. 1986. Het literair klimaat 1970-1985. Amsterdam: De Bezige Bij. 301p.

VAN DEN BERGH, H. 1975. Net echt, maar niet heus. Een onderzoek naar spannende werking. *Spektator*, 4(1-2):541-555, Okt.-Nov.

VAN DEN BRINK, H.M. 1982. Een fatsoenlijk mens blijft de ellende onthouden. *NRC Handelsblad*: 11, Okt. 8.

VAN DER ELST, J. 1985. Regional and current problems in South Africa and their impact on literature with remarks on the evaluation of the Afrikaans novel. *Literator*, 6(1):1-9.

VAN DER ELST, J., *red.* 1988. Momente in die Nederlandse letterkunde. Pretoria : Academica. 512p.

VAN DER MEE, G. 1983. De schuld van het toeval in een oorlog. *De Waarheid*: 12, Aug. 16.

VAN DER MERWE, P.P. 1983. Leser, letterkunde en sensuur. (*In* Malan, C. *red.* Letterkunde en lesor. Durban : Butterworth. p.150-171.)

VAN DER VEEN, A. 1976. Verstandig gesproken, goed, ik ben dus neurotisch. (*In* Brouwers, J. *red.* Harry Mulisch. Brussel : Manteau. p.56-60.) (Profielreeks.)

VAN FAASEN, S.A.J. *red.* 1980. Was ik er ooit eerder? 's Gravenhage : Uitgeverij BzzTôH. 252p.

VAN GEELEN, J., HUYGENS, F.P., HUYGENS-WIJMA, H.A., VAN RYSSEL, D. & VEURMAN, B.W.E. *samets*. 1981. Lexicon van de moderne Nederlandse literatuur. 2de uitg. Amsterdam : Meulenhoff. 219p.

VAN GORP, H., *red.* 1981. Receptie-onderzoek: mogelijkheden en grenzen. Leuven : Acco. 260p.

VAN HET REVE, K. 1978. Literatuurwetenschap: het raadsel der onleesbaarheid. Baarn : Het wereldvenster. 27p. (Johan Huizinga-lezing 1978.)

VAN LEEUWEN, W.L.M.E. 1970. Beknopt overzicht van de Nederlandse letterkunde. Groningen : Wolters-Noordhoff. 192p.

VAN LEEUWEN, W.L.M.E. 1976. Op zoek naar een nieuw punt van uitgang voor leven en kunst. (*In* Brouwers, J. *red.* Harry Mulisch. p.10-13.) (Profielreeks.)

VAN LUXEMBURG, J., BAL, M. & WESTSTEIJN, W. 1982. Inleiding in de literatuurwetenschap. 2de uitg. Muiderberg : Dick Coutinho. 258p.

VAN TIJN, J. 1983a. Dat ze in de auto stappen en in Haarlem gaan zoeken, dat gaat ver. *Vrij Nederland*: 13, Aug. 20.

VAN TIJN, J. 1983b. Dé oorlog meemaken: dat betekent nijs. Welke? Wanneer? Hoe laat? Waar was je precies? (Harry Mulisch beantwoordt vragen van lezers.) *Vrij Nederland*, Aug. 27. (*In* De Rover, F.C. *De aanslag* van Harry Mulisch. p.140-162.)

VAN TIJN, J. 1983c. Vragen over Harry Mulisch en *De aanslag*. *Vrij Nederland*: 10, Mrt., 19.

VAN WYK, A. 1979. Hy kan nie ophou met skryf, sê Brink. *Beeld*, 5: 3, Sept. 8.

VERMEIEREN, K. 1983. Beschuldigde sta op! Over *De aanslag* van Harry Mulisch. *Kreatief*, 17(1):36-46, Apr.

VILJOEN, B.G. 1973. Werklikheid en romanwerklikheid. *Klasgids*, 8(1):21-29, Mei.

WALRECHT, A. 1983. Harry Mulisch: *De aanslag*, *Ons erfdeel*, 26(2):99-100, Mrt.-Apr.